

UKA16/14

9. november 2016

Kalistat Lund

Piujuaannartitsineq siuariartornissamut ammaassisuuvoq

Nunarput alloriaqqiffissaminiileruttoq. Siunissatta qularnaarnissaanut kinguaasattalu siunissaannik qularnaarinninnissamut piffissaq atuuttoq aallaaviuvoq. Nunatta aningaasarsiornikkut nukittorsarnerani allanillu isertitaqarnissanut avammut nunarsuarmioqatitsinnut suleqateqarluarsinnaaneq niuerluarsinnaanerlu aqqtissatuaapput.

Tamatumani nunanut allanut naalackersuinikkut periaaserput nunatsinnilu naalackersuinikkut qanoq ingerlaaseqarnerput, avatitsinniit sutigut tamatigut qanoq suleqatigineqarluarsinnaannitsinnut isiginninnermut aallaaviussammata.

Pisuussutitsinnik uumassusilinnik qanoq ingerlatsinerput, naalackersuinikkut ingerlatsilluarneq, ileqqorlunnerup kammalaatersornerullu akiorneqarnera, paasinartumik isertuaatsumillu ingerlatsinnermut nunallu tamalaat akornanni isumaqatigiissutit unioqqtinnagit ingerlatsinnermut tunngavoq. Tamakkuami tamarmik imminnut ataqatigiipput.

Nunatta avataani pissutsit allanngorartuurtuupput ullullu tamaasa nunarsuarmi pissutsit allanngorartut isummerfigisariaqartarpavut. Ippassaq USA-mi qinersinermi Donald Trump qinigaavoq soorlu aamma aasaq Tuluit Nunaanni innuttaasut taasitinneqarnerisigut EU-mut ilaasortaajunnaarnissartik aalajangersimagaat, soorunami nunarsuatsinni ingerlaatsit aqutsinerillu nikerarneri nunatsinnut aamma sunniuteqartussaapput.

Assersuutigalugu Tuluit Nunaannut isertitaqarfiulluartumik nangittumik, soorlu, raajanik tunisaqarluartassagutta uaguuvoq periaatsinik piumasarineqartunik nalimmassaaqataajuartariaqartut, soorlu piujuaannartitsinermik aallaavilimmik aalisariaaseqarnerput eqqarsaatigalugu. Tamakku ilaapput nunanut allanut, aamma Tuluit Nunaannut niuernikkut nutaanik isumaqatigiissutissanik suliaqarnissanut qulakkeerinneqataasussat. Allatut oqaatigalugu Brexit, tuluit EU-miit anilernerat, USA-milu qinersineq uatsinnut piumasaqaatinik nutaanik suliassanillu nutaanik pilersitsivoq nunat tamalaat akornanni niuernermi unamminarluinnartuusumi malinnaasinnaasagutta.

Nunarsuarmi pisunit sunnigaasarpugut

Nunani allani pisunik malinnaasarpugut nalunnginnatsigu amerlasuutigut pisut kingunerisaannik allatut periaaseqarluta suleriaaseqartassalluta.

Soorlu aamma nunat allat maani Nunatsinni qanoq pisoqarneranik malinnaasoqartarput.

Pisuussutitsinnik atuinermi akisussaassusilimmik aqutsivugut? Aalisarnerput piujuaannartitsineq tunngavigalugu ingerlanneqarpa?

Nunarsuarmioqatitta aalisarnitsinnik killiliijumallutik apeqqutit tamakkua apeqqutigineq ajorpaat. Apeqqutigisarpaat nalunnginnamikku pisisartut toqqissisimallutik atuillaarsimanermik aallaavilinnik pisiassaqaarnissartik piumasarigaat.

Taamaammat Naalakkersuisut ataatsimoortut, Naalakkersuisut siulittaasuat siuttoralugu, erseqqissumik Nunatta piujuaannartitsineq pillugu politikkiata erseqqissaassutigineqarnissaa pingaaruteqarpoq.

Aamma erseqqissumik nunanut allanut oqariartussaagut uagut pisuussutitsinnik atuinerput kultuuritsinnut aningaasarsiornitsinnullu qanoq pingaaruteqartiginersoq. Erseqqissulioritsi. Oqaaseq piujuaannartitsineq oqaatiginaveersaarneqartunngussanngilaq. Ajoraluartumik maani inersuarmi oqallinnerit inuiaqatigiinnilu pisuussutitsinnik atuineq pillugu oqallinnerit tusarnaarlugit oqaatiginaveersaarneqaraluttuinnartutut tamanna immat.

Nunanut allanut tunisaqartarnissaq innuttaasullu isertitaqarsinnaanerata aappaagumut, ukiut tallimat qililluunniit qaangiuppata qularnaassagutsigu ullumikkut erseqqissumik oqarsinnaasariaqarpugut siunissarput immeraassutiginiarnagu - pisuussutitsinnik piujuaannartitsineq tunngavigalugu ingerlatsilluta.

Piujuaannartitsineq tunngavigalugu ingerlatsineq aningaasaqaarnitsinnik nukittorsaanissamut ammaaasuussaaq. Taama erseqqitsigisumik oqaatigineqarsinnaavoq. Nunarput, namminersulivinnissamut ingerlanitsinni, akisussaaffimmik tamatuminnaga tigusinissamut pisareersimasariaqarpoq.

Nunarput silap pissusia pillugu nammineq anguniagaqassaaq

Taamatuttaaq silap pissusaata allanngoriartorneranik akiuinermi Nunarput akisussaaffimmik tiguseqataanissaminut piareersimasariaqarpoq. Parisimi decembarimi 2015-mi nunarsuarmioqatigiit silap pissusia pillugu isumaqatigiissut ataatsimoorfigaat. Allaat USA Kinalu silap pissusiata allanngoriartorneranik annikillisaasinnaasumik aqqutissiuussisussamik ataatsimoorfigisinnaasaminnik kiisami inerniliussaqaarput.

Ukiup 2015-p naannginnerani Inuit Ataqatigiit Nunatta nammineq silap pissusia pillugu anguniagaqassaqartariaqarneranik erseqqissumik nalunaaruteqarpugut. Nunarsuarmioqatigiit ataatsimoorlutik oqaluttuarisaanermi immikkuullarissumik silap pissusia pillugu isumaqatigiissusiorneranni akisussaaqataajumalluta kingulliit ilaanniilluta oqariartussanngilagut. Silap pissusiata allanngoriartornerani eqqugaanerpaat akornanniittutut siulliit ilagisariaqaraluarpaatigut, erseqqissunillu silap pissusia pillugu suliassaqaarfiit ataasiakkaarlugit immitsinnut anguniagassilluta takutissinnaasariaqaraluarlutigu.

Nuannaarutigaarput maannakkut Naalakkersuisut Naalakkersuisooqatigiinnissamut isumaqatigiissuminni silaannaap allanngoriartornerata malitsigisassaasa paasiniarneqarnissaanik siunniussaqaarsimanerat. Matumani Parisimi isumaqatigiissummi siunniunneqarsimasut silaannaap allanngoriartornera pillugu suliniutit peqqissaartumik nalilersorneqarnissaat isumaginiarneqalermat.

Illersornermut isumaqatigiissutit nutaamik isumaqatiginninniutigineqartariaqarput

Nunanut allanut tunngasutigut naalakkersuinikkut ingerlatsineq pillugu nassuiaammi maannakkut oqallisigisatsinni Pituffik, kiffartuussinissamik isumaqatigiissut annaaneqartoq USA-mullu attuumassuteqarnerput pisisissamisoortumik annertuumik eqqartorneqarpoq. Sammisaq maanna ukiuni marlunni eqqartorparput Inuit Ataqtiginniillu Nunatta pineqartumi, siunissaq eqqarsaatigalugu, politikikkut ataatsimoorfigineqarsinnaasumik iliuuseqarfigineqarnissaa ilungersorluta sulissutigisimavarput. Pituffimmi kiffartuussinissamik isumaqatigiissutit annaaneqarsimaneranik nutaarsiassap saqqummerneranit illersornissamut isumaqatigiissutaasut isumaqatiginninniutigineqaqqinnissaat siunertaralugu misissorluarneqarnissaat piumasaralutigu saqqummiussaarpugut, kiffartuussinissamik isumaqatigiissutit allanngorartut Nunatta Pituffimmi sakkutooqarfeqarneranit isertitassatut isumalluutigissallugit naammagisinnaanngimmagit. Naalakkersuisut ukiaq manna kiisami illersornermut isumaqatigiissutit isumaqatiginninniutigineqaqqittariaqarneri isumaqatigalugu nalunaarput. Naalakkersuisunit taama nalunaaruteqarnissaq Inuit Ataqtigiit utaqqisimavarput.

Siorna isumaqatiginninniuteqarnissamut aqutissiuussisussamik aalajangiiffissatut siunnersuummik saqqummiussaarpugut. Inerniliussilluarnissatsinnut Inatsisartuni partiit suleqatigilluarsimavagut tamannalu nuannaarutigaarput.

Inatsisartut Nunanut allanut sillimaniarnermullu ataatsimiititaliaani siunnersuutit maanna pingasuusut suliaralutigit ingerlappavut. Nunanut allanut politikki pineqartillugu ataatsimoorinnaaneq pingaaruteqarpoq, isumaqarpugullu tamanna ajunngitsumik periaaseqarluta ingerlaqatigiiffigipput. Illersornissaq pillugu nunanut allanut oqaloqateqarnerni suleqateqarsinnaannerup ammaffigineqarnissaa aamma soorunami pingaaruteqarmat eqqaamaneqassaaq.

Nunatta issittumut periusissiaa

Politikkikkut erseqqisuliorsinnaaneq avammullu nalunaaruteqarsinnaaneq immitsinnut nunanullu suleqatiginiakkatsinnut iluaqutissaavoq. Taamaammat ukiaq manna Inatsisartut ataatsimiinnerannut Nunatta nammineq Issittoq pillugu periusissioornissaa aalajangiiffissatut siunnersuutit saqqummiupparput. Naalagaaffeqatigiinni ataatsimoorussamik periusissiaqarpugut ukiuni 2011-mit 2020-mut atuuttumik periusissiarlu taanna maanna nalilersorneqartussaavoq nutaamillu 2020-mit atuuttussamik suliaqartussaallalluta. Nunatta issittumi ineriartortitsinermut kissaatigisai piumasaqaataasalu erseqqissuliarinissaat allatortinnissaallu taamaammat massakkut pisariaqarpoq.

Savalimmiut namminerisaminnik issittumut periusissiaminnik suliaqareerput Nunattalu periusissioornissaanut aporfissaqanngivippugut. Taama iliorutta nammineq iliuuseqarnikkut ineriartorerup qanoq ittuunissaanik erseqqissuliuussaagut Nunattalu issittumi nunallu tamalaat akornanni qanoq inissisimaneranik isiginninnerluta erseqqissuliarissallutigu.

Issittormiuuvugut

Issittumi siuttuussaagut. København aqutiginagu nunatulli issittumiittutut inuiaallu issittormiuunerput tunngavigalugu ingerlatsissaagut. Siuttuunermi issittumi nunat allat inuiaallu

issittormiut allat peqatigissavagut. Tamatumani inissisimanitta danskit inissisimanerannit allaanerunera erseqqissarnissaa tunuarsimaarfigissanngilarput. Nunarpummi issittumi nunaavoq inuiattullu issittormiulluta.

Suliassaq annertoq siunitsinniippoq. Issittormi tassaavoq nunarsuup ilaa sorsuffiunngitsoq. Naalagaaffiit arfineq pingasut tunngavimmigut assigiinngitsorujussuit oqaloqatigiinnikkut diplomatiilu aqutigalugu suleqatigiippat. Suleqatigiiffeqarsimavugut ukiuni maanna 20-ni Issittumi Siunnersuisoqatigiinnik taasatsinnik suleriaaserlu tassani immikkuullarisoq atornerqarpoq, nunat inoqqaavisa kattuffii arfinillit toqqaannartumik peqataatinnerisigut. Tamanna paarilluagassaavoq.

Issittumili Siunnersuisoqatigiit ukiuni makkunani nukittorsaleruttorpoq piginnaatitaaninilu annertusarlugit. Nunatsinnit qulakkeerniagassarput tassaavoq Issittumi Siunnersuisoqatigiit suleqatigiiffiilluunniit allat aqutigalugit issittumi inuiaat namminersornissamat pisinnaatitaaffii unioqutinneqannginnissaat.

Nunanut allanut alakkaamasaqarneq nukittorsaataavoq

Issittoq naalagaaffiit akornanni pingaerneruleralluttuinnarpoq. Naalagaaffinni siuttut nunallu allat issittumik soqutigisallit Issittup inuiannik issittormiunit, tassa uatsinnik, inuttaqarmat eqqaasittuassavagut, uaguuvorlu issittup ineriartortinnerani salliulluta qanoq ineriartortitsinissamik oqartussaasuusugut. Ilaatigut tamakku Nunatsinnit Issittoq pillugu periusissioinnikkut naqissusersinnaavagut. Siunnersuuterput pillugu oqallinnissamat qilanaarpugut neriuppugullu siunnersuut Inatsisartunit Naalakkersuisuniillu tigulluarneqarumaartoq.

Avammut erseqqissumik oqariartortartut allat tassaapput Inuit Issittormiut Siunnersuisoqatigiiffiat, ICC. Nuannaarutigaarput Nunatta pisortatigoortumik ICC suleqatigilluarmagu, Issitumi Siunnersuisoqatigiinni Naalagaaffiillu Peqatigiinni. Suleqatigiinneq tamanna nukittunerulersitsivoq nanginneqartariaqarlunilu.

Sinniisoqarfitsinnut qujanaq

Nunatta sinniisoqarfeqarnikkut nunat tamalaat akornanni suliaqarnitsinnik annertusaanissaa aamma pissutissaqarluarpoq. Nunarput maannakkut Danmarkimi, EU-mi USA-milu sinniisoqarfeqarpoq. Sinniisoqarfitsinni sulisut pikkorissut matumuuna qujaffigerusuppakka. Suliassat pingaaruteqarluinnartut isumaqatigiissutinullu annertuunut, soorlu EU-mut ilinniartitaanikkut aalisarnikkullu suliniutitigut suleqatigiissutitsinnut, aqutissiiuusseqataasarput. Aamma Nunatta oqariartuutai isumaasalu pisut nalaanni apuunneqartarnissaannut aqutissiuussisarput.

Piffissami aggersumi EU sinniisoqarfitta uagut politikerit Buxellesimi takussaanerunissarput pisariaqartissavaat. Soqutiginninnermimmi takutitsinikkut aatsaat suliniutitigut suleqatigiissutissamik isumaqatigiissutit iluatsilluarsinnaavagut.

Sinniisoqarfeqarnikkut ilisimasassanik pingaaruteqarluinnartunik nalitoorujussuarnillu pilersitsivugut Nunatta namminiilvinnissaanut aqutitsinni ilaatigut tunngavigisassatsinnik. Immikkut nuannaarutissaavoq sinniisoqarfitsinni diplomatii nunallu tamalaat akornanni politikikkut ingerlatsineq pillugu kalaallit ilinniartut ikinngitsut ilikkagaqarnissaminut

praktikkernikkut ilinniartutulluunniit sulinermikkut periarfissinneqartarmata. Tamanna sulinersilu pitsaalluinnartoq nangilluarisiuttoq.

Nunat tamalaat akornanni akisussaaqataaneq – uagut akisussaaffipput

Oqaaseqaatip aallaqqaataani piujuaannartitsineq tunngavigalugu ingerlatsineq piumallutigu erseqqissuliornissamut sapiissuseqarnissaq eqqartorpara. Oqaatsikka uteqqilaassavakka.

Oqallinnermi piujuaannartitsinermik tunngavilimmik ingerlatsinermut angertuuneq imaluunniit naaggaartuuneq appakaaffiginaveersaassavarput. Oqallisigisassarput tassaavoq *qanoq* piujuaannartitsineq tunngavigalugu ingerlatsineq pilersissanerlutigu. Tamatumunnga qularnaarinninnissamut akisussaaqatigiippugut.

Nunarsuarmioqataanerput qimarratigisinnaanngilarput.

Ukiuni aggersuni arfanniarneq pillugu ataatsimiititaliarsuarmi IWC-mi suliassanik artornarsinnaasunik aamma suliassanissaagut. Tamatumani naalagaaffeqatigiinni siuttuunissarput aamma pingaaruteqarpoq. Nuna sinnerlugu aallartitaqarnikkut ilisimasat pigereerpavut aporaaffiillu suunersut ilisimalluinnarparput. Nunatsinni nalorninaatsumik ingerlatsigutta tutsuiginartutut isigineqassaagut.

Kinguaassatta aalisarnermik piniarnermillu inuussutissarsiornikkut meeqqaminnik pilersuilluarsinnaanissaat uagut akisussaaffigaarput. Isumaginninnikkut, aningaasaqarnikkut, kultuurikkut avatangiisitigullu piujuaannartitsineq tamatumani pineqarpoq. Nunanut allanut politikkimut tunngajuaannanngilaq ataqatigiilluinnarpulli.

Nunatsinni illersuiniarneq avammut aamma atuutsissavarput.

Atomip nukinganik atuineq piujuaannartitsinerunngilaq

Akisussaaqataanerput tunngavoq. Nunarsuarmioqatigiinni pisut peqqarniilliartuinnartut nalaanni akisussaaqataanissamut tunngavoq. Syriami sorsunneq assersuutigisinnaavarput. Inatsisartuni upernaami Nunatta siunissami sorsunnermit qimaasunik tiguisinnaanissaa pillugu oqallilluarpugut. Tassunga atatillugu Naalakkersuisut nalunaarput piareersagassat suliarineqarlutik ingerlalereersimasut. Naalakkersuisut Nunanut allanut tunngasutigut naalakkersuinikkut ingerlatsineq pillugu nassuiaataanni tamanna pillugu oqaaseqarsimanissaq amigaataanasoraarput soorlutaaq Nunatta piujuaannartitsineq tunngavigalugu ingerlatsinissamut nunat tamalaat akornanni akisussaaqataanera pillugu oqaasertaliisimanissaq amigaataanasorigipput.

Assersuutigalugu apererusunnarpoq amerlanerussuteqartut Nunatta uranisiornissamut tunuarsimaannginnissaanik aalajangernerisa kingorna Nunatta atomip nukinganik sakkussiaqarnerup annikillisarmissaa tigussaasumik qanoq sulissutiginiarneraa? Naalakkersuisullu qanoq atomip nukinganik atuineq "mingutsitsinngitsuusoq" oqaatigisinnaavisiuk ilisimalluinnarlugu atomip nukinganik nukissiorfiit ajutooraangata ajutuuisortoqartartoq? Atomillu nukinganik atuineq piujuaannartitsinermik tunngaveqartoq isumaqarpisi? Apeqqutit taakkua innuttaasut peqataatillugit aalajangiiffigisassaasut Inuit Ataqtigini isumaqarpugut.

Nunatsinni uran-isiortoqarsinnaanneranut isumaqatigiinnginneq Naalakkersuisooqatigiinni

aporfiussanngitsoq aalajangiunneqarpoq. Tamanna nuannaarutigaarput, apeqqut taanna nunatta politikikkut ingerlanneqarnerani tamakkiisumik aporfinngortinneqartariaqanngimmat. Ersarissumimmi uagut Inuit Ataqatigiinni nunatsinni uran-isiortoqassanngitsoq isumagigatsigu.

Taamatut oqaaseqarluta Naalakkersuisut Nunanut allanut politikikkut ingerlatsinikkut nassuiaataannut qujavugut. Nunanut allanut politikikkut Inatsisartuni Naalakkersuisunullu suleqatigiilluarnitta nangingissaa kissaatigaarput.

Qujanaq.